

flowering jasmine

plaukstošais jasmīns flowering jasmine

Liepājas Simfoniskais orķestris / Liepāja Symphony Orchestra
Guntis Kuzma

1. Ādolfs SKULTE Uvertīra / Overture (1987) / 6:37
2. Jānis IVANOVS Varavīksne / Rainbow (1939) / 9:20
3. Alfrēds KALNIŅŠ Pie Staburaga / At Staburags (1906) / 5:44
4. Georgs PELĒCIS Plaukstošais jasmīns / Flowering Jasmine (2007) / 7:18
5. Jānis PORIETIS Rīts / Morning (1995) / 11:36
6. Jānis ĶEPĪTIS Liriska balāde / Lyrical Ballad (1984) / 9:00
7. Ādolfs ĀBELE Meditācija (Vientulībā) / Meditation (In Solitude) (1924) / 9:47
8. Agris ENGELMANIS Zīmējums sēpijas tonī / Illustration in Sepia (1985) / 6:13
9. Ēriks EŠENVALDS (1977) Noktirne / Nocturne (2007) / 10:08

Līga Baltābola, violīn (4)
Marta Kauliņa, vibrāfona (4)

LATVIJAS MŪZIKAS
INFORMĀCIJAS CENTRS

LIEPĀJAS
SIMFONISKAIS
ORĶESTRIS

Kultūras ministrija

VALSTS
KULTŪRKAPITĀLA FONDS

Recorded at: Great Amber Concert Hall, Liepāja, 2021
Recording producer: Normunds Slava
Editing, mixing, mastering: Normunds Slava
Booklet text: Orests Silabriedis
English translation: Amanda Zaeska
Photos: Jānis Porietis
Design: Gundega Kalendra, Raugs.eu
Executive producer: Egīls Šēfers

© Liepāja Symphony Orchestra, 2021
© Liepāja Symphony Orchestra & LMIC/SKANI 127, 2021
Booklet in English / buklets latviski
skani.lv

TT 75:43

In my opinion, the nine selected works are united by the presence of Latvian nature. Nature was the impulse that drove me to select this music, and rural Latvia constitutes my feeling of a peaceful home. It goes without saying that our meadows are the most vivid, our sun the warmest and our seaside trees the most stately. As I studied the scores of these nine miniatures, I had no difficulty imagining how the sun rises in Porietis' "Morning" or where Ivanovs' "Rainbow" shimmers. The tempi and phrasing were largely dictated by what I have experienced in the Latvian landscape, but it is important to note that, in this case, music is not an illustration of specific places or phenomena but rather a bridge to our relationship with the world.

These nine miniatures span an entire century of Latvian music, from early national romanticism to 21st-century post-romanticism. Our music contains fewer modernist elements, and in this album I have consciously chosen to focus on a romantic feeling of the world. For the sake of variety, I selected music written for a larger orchestra as well as music written for only strings. Most of these compositions are being released on CD for the first time. The Liepāja Symphony Orchestra plans to continue recording compilations such as this. There is much great yet still unrecorded and unreleased Latvian symphonic music and no shortage of themes: the sea, the city, dance, cinema, literature and on and on. We have many ideas, and we are delighted to have the listener join us on these sonic adventures.

Guntis Kuzma

01

Ādolfs Skulte was a highly regarded Latvian composer of the 20th century and also a prominent teacher of young composers. His traced his family roots to Katlakalns on the outskirts of Riga, although Venetian blood also coursed through his veins; his mother was Italian. Skulte spent his childhood in Kyiv, where his father had found better work (in construction) than in his native land. But Skulte spent his youth in Riga, where he studied engineering at the University of Latvia and played in a jazz and salon orchestra at a restaurant in the Mežaparks district of the city until his interest in music eventually took over and he enrolled in the Latvian Conservatoire.

After the Second World War, Skulte was a lecturer, and later a professor, at the Jāzeps Vītols Latvian Academy of Music. He saw music in colour, and his work is quite painterly; he is also a renowned master of orchestration. Skulte spent his whole life in music, but he was also a practical man, enjoying photography and able to repair any household appliance and as well as the automatic gearbox on his *Volga* automobile.

Among Skulte's compositions are nine symphonies, a number of symphonic miniatures, two ballets, two operas, an oratorio, several cantatas, choral music, instrumental chamber music and compositions for piano. He received the Latvian Grand Music Award in 1999 for lifetime achievement.

Many wonderful composers studied in Skulte's class at the conservatoire. He knew how to develop each student's talent in a completely individual direction, not imposing his own will on them. Students remembered him as refined, elegant, unobtrusive, wise, observant and supportive. However, Skulte's music is being performed and recorded less and less frequently in recent years.

"Overture" premiered at the Madona Cultural Centre on May 20, 1987, performed by the newly established Symphony Orchestra of the Cēsis District Music Schools (in some sources called the Vidzeme Symphony Orchestra) under the direction of the promising young conductor Juris Kokars (1958–1990), who was the son of conductor Imants Kokars.

02

Jānis Ivanovs is one of Latvia's greatest composers of symphonic music. He composed twenty-one symphonies as well as symphonic miniatures, instrumental concertos, music for symphonic band, vocalises for mixed choir, music for piano, solo songs and arrangements of folk songs.

The symphonic miniature "Rainbow" concludes Ivanovs' trilogy of symphonic sketches, which also includes "Latgalian Landscapes" and "Cloudy Hill". It was premiered on March 12, 1939, at the Latvian Conservatoire by the Līgusonī Symphony Orchestra under the baton of composer and conductor Jānis Mediņš. The work was an impressionistic portrayal by a thirty-three-year-old Latgalian man of the landscape of his native land; at the same time, however, it also marked a turning point before a new creative phase for the young composer, one that would be characterised by his Symphony No. 4 "Atlantis", which acutely captured the impending global cataclysm.

Ivanovs had what is known as chromesthesia, or the association of sounds with colours. Ludvigs Karkliņš, a scholar of Ivanovs' work, associated the "exquisite chiaroscuro" of "Rainbow" with "certain aspects of impressionistic stylistics, which are manifested in its subdued moods, swirling timbres and lyrical singing". Of the colours of the rainbow, Ivanovs saw a palette that included a red E, yellow F, green G and light-blue A.

After the premiere of "Rainbow", the composer and eminent music critic Jēkabs Graubiņš wrote: "The technical side of Ivanovs' work and his knowledge of the orchestra is indeed becoming freer and more refined. It is a pleasure to listen to his orchestra for the balance and proportion of the instruments. But it seems that, in his rush to compose, he has not yet searched enough for himself. His music still leaves us with the impression that he is only reworking the thoughts of others, putting to use the insights of others, trying to find a current that he might swim along with. It has not yet occurred to Ivanovs to plant and tend his own groves of trees, cut his own paths and walk his own roads. But it's about time."

If Graubiņš had known what was on Ivanovs' mind, he might have been a little more lenient, because Ivanovs was at the time standing on the threshold of a new phase in his work. He was already mulling over "Atlantis", after which would come the Second World War, and after the war he would compose the Symphony No. 5, which would be all but destroyed in the anti-formalism campaign of 1948. He would go on to formally rehabilitate himself with the Symphony No. 6 ("Latgale Symphony"), which sounds as if it had been written in the joyous years of his youth in his native Latgale, yet in 1954 musicologist Arvīds Darkevics would remind us in the *Karogs* journal that "Rainbow" was the fruit of loathsome impressionism. But years would pass, the fuming of that era would eventually subside, and the "Rainbow" would shine, undimmed by ideology.

03

Alfrēds Kalniņš is officially recognised as the composer of the first Latvian national opera. Although chronologically his *Baņuta* was written after Jānis Mediņš' *Fire and Night*, it was nevertheless performed before the latter work. However, many would more likely call Kalniņš a master of the solo song, a view supported by Arnolds Klotiņš, the most prominent scholar of his oeuvre, who calls the solo song Kalniņš' main genre. The 250 or so songs he composed look deeply and subtly into human psychology, portraying feelings, moods, paintings, experiences, episodes, fleeting moments and scenes from history. In the process of constructing a psychological portrait of the Latvian, they can perhaps likewise serve as an excellent source of inspiration and a mirror.

The oeuvre of Kalniņš also includes notable symphonic works, music for piano, a ballet, cantatas, arrangements of folk songs and a remarkable and diverse range of choral music, for which the key to the best manner of performance has yet to be discovered.

The symphonic poem "At Staburags" was composed following a boat ride that Kalniņš took on the Daugava River from Pļaviņas to Koknese in the summer of 1902. During the ride, he managed to sketch out "By the Daugava" for piano, and later in his notes (titled *A Look into My Study*) he wrote: "The boat ride was quite swift, but what delighted me most were the powerful outcrops along the way, the old pines and the tall spruces on the riverbanks. My symphonic poem 'At Staburags' was created later, in Pärnu, but definitely with the above-mentioned boat trip in mind and under the influence of it."

Staburags was a limestone cliff on the banks of the Daugava River that was flooded after the construction of the Pļaviņas hydroelectric power station in 1966. Before the flooding, countless Latvian families visited the site to bid farewell to the cliff, which remains a powerful symbol in the nation's collective memory for something truly Latvian (no matter what that may be) that has been lost forever.

Over the years, the composition's score was lost several times. It has since been partially restored and appears on this album in an orchestration by conductor, composer and long-time musical director of the Riga Operetta Theatre Jānis Kaijaks (1931–2021).

04

Georgs Pelēcis, winner of the 2018 Latvian Grand Music Award and a composer whose musical language is both simple and disarming, is one of the most vivid personalities in Latvian music. He is quoted on the website of the Latvian Music Information Centre as saying: “Music is written for two reasons: to speak to the listener intellectually, or for the sake of the music itself. Dearer to me is the second reason. All of my creative inspiration comes from music, from euphony that acts as an ideal reflection or embodiment of a homeland. Aspiring to this ideal is the most important theme in my work.”

Pelēcis studied composition under Aram Khachaturian at the Moscow Conservatoire. His scholarly work was related to counterpoint and fugue, and in the field of musicology he gained international recognition in connection with his study of the polyphonic principles of the Netherlands School and the work of Palestrina. In his own music, however, Pelēcis strives for simplicity and light. He does not enjoy being called a naïvist, but the childlike directness (in the best sense) of many of his pieces does provide some justification for such a description.

Pelēcis says of himself: “My music is a part of Latvia’s music, but at the same time, it is not characteristic of it. I encourage my listeners to see that the evolution of music is not merely progress but also a long chain of losses. These losses are painful to me, and I cannot accept them. For the average listener, including me, classical music – from Monteverdi to Mahler – is a paradise that invites us into the most luxurious realms that the composer’s mind can imagine. What drove composers out of this Garden of Eden, you might ask? For example, no one has driven me out. I live there and am happy. I’m the gardener but also partly the guard and partly the creator of this beauty of our shared musical paradise.”

Infused with the fragrance of early summer in Latvia, “Flowering Jasmine” (there is also a Latvian version of the title with the indefinite ending on the adjective, but Pelēcis prefers the definite ending) forms a part of the “botanical garden” that Pelēcis began creating due to the fact that he lives next to the Botanical Garden in Riga, where something is blooming all year round. In addition to jasmine, he has also put lilies of the valley, dandelions and lilacs to music. Thus he reminds us of the Renaissance-era concept of *fiori musicali*, or musical flowers, and flashes a most Pelēcis-like smile.

“Flowering Jasmine” is performed regularly in Latvia and abroad; Gidon Kremer has also included it in his repertoire and recorded it. Pelēcis received the AKKA/LAA Copyright Infinity Award for this work in 2015.

The Liepāja Symphony Orchestra’s assistant concertmaster, Līga Baltābola, performs the solo violin part; Marta Kauliņa, a percussionist with the orchestra, plays the vibraphone.

05

Jānis Poriētis, a graduate of Jānis Ivanovs’ composition class, had a wide range of interests and activities, with composition being only one part of his vivid personality. Like many Soviet-era Latvian composers, he worked as a sound engineer at Latvian Radio and in this capacity often participated in expeditions to collect folk songs. He taught composition at the Emīls Dārziņš Music High School for nearly a quarter of a century, directed the Kolibri children’s vocal ensemble, served as the director of the Cēsis Music High School for ten years, was the director of the State Centre for Cultural Education, served as a member of parliament for a short time, wrote reviews and was an enthusiastic photographer. Later, having failed to find work in Latvia, Poriētis spent the last seven years of his life in Germany, where he finally enjoyed a leisurely life, flying a glider, playing volleyball, composing a little and also arranging music from time

to time. He was about to return to Latvia when he succumbed to a serious and unexplained illness and passed away.

In terms of composition, Poriētis specialised in miniatures. His list of works includes choral music, vocal chamber music, music for various instrumental chamber ensembles, music for piano and organ, a cantata, music for a few theatre performances, two compositions for symphonic band and two for symphony orchestra, one of which is included on this album.

According to Poriētis, “Morning” portrays early summer in Latvia, from the moment the birds start to sing until the sun rises over the horizon. It premiered on August 23, 1995, in a concert at St. John’s Church in Cēsis commemorating what would have been the 116th birthday of Alfrēds Kalniņš. Poriētis himself conducted the Vidzeme Chamber Orchestra.

In this recording, the violin solo is played by Līga Baltābola, the assistant concertmaster of the Liepāja Symphony Orchestra.

06

Jānis Ķepītis was a composer of romantic music and also an accomplished pianist. Born in Trikāta into the family of a rural photographer, his parents were music lovers, and Ķepītis acquired his first piano skills at home. He continued his studies at the Valmiera Music School, where he made his first attempts at composition. In 1926, he graduated as part of the school’s very first graduating class, and later that same year, he joined Prof. Pauls Šuberts’ class at the Latvian Conservatoire. He transferred to Jāzeps Vītols’ composition class a year later, and graduated from the conservatoire in 1931. Ķepītis additionally studied conducting under Jānis Mediņš and Ignatz Waghalter. He continued his training in Paris with Robert Casadesus, the renowned interpreter of Ravel’s music, and in Wiesbaden with German pianist and butterfly enthusiast Walter Gieseking, who had grown up in the French and Italian musical traditions (incidentally, both pianists were also recognised as notable interpreters of Mozart’s music).

After returning to Latvia, Ķepītis worked as a pianist with the Radiophone (1934–1952) and was a member of the Jāzeps Vītols Piano Trio, the first professional Latvian chamber ensemble. In 1957 he became the director of the department of chamber music at the Jāzeps Vītols Latvian Academy of Music, a post he held for three decades.

Ķepītis composed two operas and two ballets, six symphonies, several instrumental concertos, symphonic miniatures, vocal-instrumental music involving soloists and choir, an impressive number of solo and choral songs, and numerous works of instrumental chamber and piano music. In the Soviet period, however, he was the whipping boy of the Composers’ Union – it was said that his music lacked the necessary ideology, that he composed in a “contentless, improvisational style”, etc. But Ķepītis took no note of these criticisms; he simply continued composing, and many of his works turned out to be true gems just begging for a modern reading.

Ķepītis and his wife, opera soloist Elvīra Volšteine, enjoyed entertaining friends in their Riga apartment as well as at their summer cottage on the outskirts of Riga. He was a skilled beekeeper (there was always honey on the table), enjoyed solving crossword puzzles, owned a large collection of paintings, made honey wine from white currants and loved to hunt. He had overcome many difficulties and challenges in life, but his contemporaries described him as always extremely kind-hearted and never having said a mean word.

Ķepītis’ works contain much of the humane light of his personality, and this is also true of “Lyrical Ballad”.

This piece is, however, encrusted with more dramatic moments, such as the inclusion of the Latvian folk song “Ej, saulīte, drīz pie Dieva” (Set soon, dear sun). The song is told from the perspective of a peasant lamenting that he is forced to work every single day from sunup to sundown; he wishes on the stern masters that they be forced to eat flour ground by a black snake in the middle of the sea. It is a melody that has been used by many composers as a symbol of the historical oppression of the Latvian people (German rule, Swedish rule, Tsarist Russian rule, the Communist occupation, etc.). In Ķepītis’ ballad, the motif first appears at around 03:30 and becomes quite clear at 04:05 and 04:18.

“Lyrical Ballad” was composed no later than 1984; it is one of the very last pieces Ķepītis composed and possibly his last instrumental work.

07

Ādolfs Ābele is a rare gem. He cut a striking figure: a large, calm man, always elegantly dressed, a lit Pērle cigarette in the corner of his mouth, ash lodged between the keys of the piano and down the front of his shirt (he never used an ashtray). He was inward-looking but nevertheless aware of everything happening around him. He had a peculiar gait and seemed to rather glide than walk. He never laughed and used an ironic tone when speaking with his students. He supervised the work of future composers, and strictly demanded logic. He wished to combine the rules of classical harmony with the vitality of horizontal lines. A severe character, he embodied an absolute striving for perfection. He could be as sharp as an axe and was deeply offended if his music was interpreted carelessly.

The Dziesmuvara choir of the University of Latvia (unrivalled, it is said, in Latvia and also the world), which Ābele directed from 1927 until 1944, served as a strong hallmark of his work. Renowned maestro Leo Blech, who for a while conducted opera performances in Riga, commented: “I understand nothing of how Ābele conducts, but I also understand nothing of how this choir sings – it’s something completely amazing.” While Ābele is recognised as a composer of choral works, he is less known as a composer of symphonic music.

In his memoirs, our great but also sadly forgotten modernist Alberts Jērumš wrote that Ābele was one of the most knowledgeable aficionados of contemporary music of his day. His colleagues knew this, too, but, by tacit agreement, the classical spirit of turn-of-the-century Saint Petersburg still reigned at the Latvian Conservatoire, even as the middle of the 20th century approached. Ābele had studied Taneyev’s polyphony, Hindemith’s books of theory, Schoenberg’s twelve-tone compositions and Scriabin’s musical language, but in Riga he had to work within the “Vītols system”. He did not work with upper-level students, who were taught by other lecturers, but Ābele laid the foundations and laid them for an entire generation of composers.

Ābele fled Latvia as a refugee at the end of the Second World War. He remained in Germany until 1950 and then emigrated to the United States, where he lived in Kalamazoo, Michigan, until the end of his life. There he played the organ, conducted once in a while and also composed a little, but relatively rarely.

Ābele’s small oeuvre contains about a dozen symphonic works, choral songs, arrangements of folk songs for choir, several dozen solo songs, a few examples of chamber music and miniatures for organ. Interestingly, he intended his songs to be performed “without feeling”, urging interpreters to avoid exaggerated empathy.

Jērumš wrote of Ābele’s world that it is “full of the clarity and lucidity of an apple, drenched in pale light and stillness,” of course alluding to the composer’s surname, which translates to ‘apple tree’. The same

description can also be applied to “Meditation”, which is one of the most rousing pieces of symphonic music by a Latvian composer.

Ābele wrote his symphonic works during two different periods of his life, with “Meditation” emerging in the first period (1919–1924). Until 1940, the piece was often referred to as “In Solitude, a symphonic meditation in the old style”. According to legend, Ābele originally named it “Meditation”, but the management of the Latvian Opera did not find the title appealing enough and asked him to give it some more substance. At the moment, Ābele happened to have at hand a newspaper clipping with a poem by Jānis Akuraters titled “In Solitude”, which then became the programmatic core of the composition. Were it not for this act of marketing, it is quite possible that Ābele would have stayed with the name “Meditation” without any further explanation.

Akuraters’ poem reads thus: “Was it the rose that bloomed | Or was it love, | Was it the pleasant light | In the dreadful night? || Joyous it was | As the gift of life, | Divine and blessed | As the nearness of death. || It was the solitude of the heart, | Ever so sweet, | The deepest bliss | In the dreadful night.”

The cello solo is performed by Leons Veldre, the assistant principal cello of the Liepāja Symphony Orchestra.

08

Like Ādolfs Ābele, Agris Engelmanis has been undervalued in the history of Latvian music and remains insufficiently recognised in Latvian music today. In another similarity with Ābele, he is best known as a composer of choral songs. His songs have been included in the programmes of at least three Latvian song festivals, but Engelmanis’ unique instrumental chamber music and symphonic works are performed less frequently. His cantatas, requiem and oratorio have been forgotten, and his “Archaic Games” mystery still awaits performance. And who still remembers that Engelmanis also wrote music for several Liepāja Theatre productions?

A graduate of Ādolfs Skulte’s composition class, Engelmanis initially studied wood sculpture. “I am extremely fond of trees. Living, growing trees, but also wood as a material after the tree ceases to live,” he said in a conversation with Orests Silabriedis for Mūzikas Saule magazine. “And so I began studying to become a wood sculptor. But I also took piano lessons at the same time. [...] Well, and I’ve also been interested in cybernetics, physics, astronomy and astrology. Somehow existence as a whole really interests me. Nowadays, I read a bit of philosophy or spiritual literature in the evenings, and when I start getting sleepy, I read three pages of a crime novel. And then bam, my eyes fall shut.”

Engelmanis was a pilot during his compulsory military service. He graduated from aviation school and was close to being offered an opportunity to become a cosmonaut, but he decided to stay in Liepāja for love. He used to walk around with a box of paints, but none of his paintings have survived to the present day. However, the poems he wrote in the 1980s have survived. By his own admission, he had many friends who were artists and poets but relatively few who were musicians.

Engelmanis taught composition and music theory at the Liepāja Music High School from 1964 until 2001, serving also as the school’s director from 1989 to 1996. He was the musical director of the Liepāja Theatre in the later 1970s. He was an active member of the Latvian Composers’ Union and the Liepāja Cultural Foundation, a board member of the Southern Kurzeme chapter of the Latvian Music Society, and served on local cultural commissions as well as juries for music competitions.

Engelmanis believed that his compositions sometimes reflected the difficulties and horrors he had

witnessed as a child during wartime. While his symphonic works are harsher, more intense, more contemporary in their expression, more dynamic and with a strong sense of direction, his choral songs are more in keeping with his pantheistic sense of the world and harmony with nature. Engelmanis was well acquainted with trends in 20th-century music, but his own music tends to be infused with a streak of the folk spirit, which can be heard in his "Illustration in Sepia", composed in the mid-1980s.

As a loner, Engelmanis was not a man of the city or high society and enjoyed living in his remote country house. His music currently also lives in contented isolation, as he himself did towards the end of his life. Therefore every time it emerges to spend some time among other people is all the more joyous.

09

Ēriks Ešenvalds, a multiple winner of the Latvian Grand Music Award, is a world-renowned composer of choral and vocal-instrumental music. He has composed two operas: *Joseph Is a Fruitful Bough* (Latvian Grand Music Award in 2007) and *The Immured*. He has created monumental multimedia performances dedicated to natural phenomena and has also written symphonic miniatures as well as some vocal and instrumental chamber music.

"Nocturne", which was premiered on December 2, 2007, by Sinfonietta Rīga under the baton of Normunds Šnē at the Great Guild in Riga, was inspired by René Magritte's painting *The Empire of Light*. The main idea in this well-known work of art, which has many versions, is the paradox of light. In it, a building and street lamp in nocturnal darkness stand against a light-blue sky with white clouds.

Ešenvalds comments: "I was in Brussels, where I thoroughly explored the Royal Museums of Fine Arts. Among the impressionist, surrealist and other art, this painting by Magritte intrigued me. I could stare at it indefinitely. At first glance, it seems like nothing special, but the depth of the image and the painting's inexplicability harmonised strongly with the feeling that was with me constantly as I worked on "Nocturne". Yes, a nocturnal landscape can be characterised by trees, a house, a street lamp, a lake, twilight, crickets chirping and rustling in the grass, but my night has the light sky of Magritte's painting. Nocturnal exultation in nature, subdued stillness and the vastness of the breath of freedom – that is my "Nocturne". For the lyrics, I used a poem by Sara Teasdale titled "Twilight": "Dreamily over the roofs | The cold spring rain is falling, | Out in the lonely tree | A bird is calling, calling. | Slowly over the earth | The wings of night are falling; | My heart like the bird in the tree | Is calling, calling, calling."

For this composition, the musicians of the Liepāja Symphony Orchestra not only play their instruments but also whistle and whisper the lines of Teasdale's poem. The flute solos are performed by Egija Sproģe and Agnija Ābrama of the Liepāja Symphony Orchestra.

Guntis KUZMA is the conductor of the Latvian National Symphony Orchestra since the 2014/2015 season.

Other appearances include frequent collaborations with chamber orchestras *Sinfonietta Rīga* and *Sinfonia Concertante*, the Liepāja Symphony Orchestra, the Jāzeps Vītols Latvian Academy of Music (JVLMA) Symphony Orchestra, and the Latvian Festival Orchestra. Kuzma received Latvia's Grand Music Award in 2018 for outstanding interpretation of Ādolfs Skulte's Symphony no. 5 with the LNSO, as well as for his solo in Sebastian Fagerlund's Clarinet Concerto with *Sinfonietta Rīga* and conductor Normunds Šnē.

Former principal clarinet of the LNSO (2008–2014) and the chamber orchestra *Sinfonietta Rīga* since it was established in 2006 until 2015. Lecturer and former Head of the Department of Wind Instruments at the JVLMA.

Guntis is an active participant in chamber music projects and also enjoys performing contemporary music. He has participated in the first performances of numerous new works as clarinetist and conductor.

Orests Silabriedis

Izvēlētos deviņus skaņdarbus manā ieskatā vieno Latvijas dabas klātbūtne. Tieši daba bija impulss, kura vadīts ķēros pie mūzikas atlases, un rurālā Latvija — tā ir mana mierīgo māju sajūta. Bez vārdiem skaidrs, ka pļava mums ir viskošākā, saule siltākā un jūrmalas koki visstaltākie. Studējot šo deviņu miniatūru partitūras, man nebija grūti iztēloties, kā uzaust saule Porieša opusā “Rīts” vai kurā debesu lokā iemirdzas Ivanova “Varavīksne”. Tempus un frāzējumu lielā mērā diktēja tas, ko esmu piedzīvojis Latvijas ārēs, taču būtiski uzsvērt, ka mūzika šajā gadījumā ir nevis konkrētu vietu vai parādību ilustrācija, bet gan tilts uz mūsu attiecībām ar pasauli.

Deviņas miniatūras aptver veselu gadsimtu Latvijas mūzikā — no agrīna nacionālā romantisma līdz 21. gadsimta pēcromantismam. Modernisma parādību mūsu mūzikā mazāk, un šajā tvartā turos pie romantisma pasaules izjūtas. Skaņas dažādības nolūkā izvēlējos gan lielākam orķestrim, gan tikai stīgām rakstītu mūziku. Vairums šo opusu CD formātā tiek izdoti pirmoreiz.

Liepājas Simfoniskais orķestris plāno turpināt šādu izlašu ieskaņošanu, ir daudz neieskaņotas un neizdotas lieliskas latviešu simfoniskās mūzikas, un arī tēmu netrūkst — jūra, pilsēta, deja, kino, literatūra un vēl, un vēl. Ideju ir daudz, un mēs priecāsimies, ja klausītājs šajos skaniskajos piedzīvojumos būs kopā ar mums.

Guntis Kuzma

01

Ādolfs Skulte ir augstu vērtēts latviešu 20. gadsimta mūzikas klasiķis, ievērojams jauno komponistu pedagogs. Skultes dzimtas saknes ir Katlakalnā, nākamā komponista asinis ir arī kas no Venēcijas (māte itāliete), bērnība pāiet Kijevā (kur tēvam būvniekam atrodas labāks darbs, nekā dzimtenē), jaunību Skulte vada Rīgā, studē Latvijas Universitātes Inženieru fakultātē, kādā Mežaparka restorānā spēlē džeza un salonmūzikas orķestrī, līdz galu galā interese par mūziku ņem virsroku, un Skulte kļūst par Latvijas konservatorijas studentu.

Pēc Otrā pasaules kara viņš ir Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijas docētājs, vēlāk profesors, skaņas redz krāsās, viņa mūzika ir gleznieciska, viņš ir izslavēts orķestrācijas meistars, un viss viņa mūzs pāriet mūzikā, taču Skulte ir arī gana praktisks vīrs – aizraujas ar fotogrāfēšanu, māk saremontēt jebkuru sadzīves tehnikas priekšmetu un arī savas volgas automātisko ātrumkārbu.

Ādolfa Skultes darbu sarakstā ir deviņas simfonijas, virkne simfonisko miniatūru, divi baleti un divas operas, oratorija, vairākas kantātes, kormūzika, instrumentālās kameramūzikas paraugi un klavierdarbi. Viņš ir Lielās mūzikas balvas 1999 laureāts par mūža ieguldījumu.

Ādolfa Skultes klasē izglītību gūst virkne lielisku komponistu: Skulte māk attīstīt katra talantu pilnīgi individuālā virzienā, nevienam neuzspiež ko savu. Kā stāsta, profesors esot bijis smalks, elegants, neuzbāzīgs, gudrs, vērtīgs, atbalstošs. Beidzamā laikā viņa mūzika Latvijā skan un tiek ieskaņota arvien retāk.

“Uvertūra” pirmoreiz izskan Madonas kultūras namā 1987. gada 20. maijā, kad Imanta Kokara dēla, daudzsološā kordirigenta Jura Kokara (1958–1990) vadībā muzicē jaunveidotais Cēsu zonas mūzikas skolu simfoniskais orķestris, kas avotos saukts arī par Vidzemes simfonisko orķestrī.

02

Jānis Ivanovs ir viena no Latvijas simfoniskās mūzikas augstākajām vērtībām – 21 simfonijas autors, komponējis arī simfoniskās miniatūras, instrumentālos koncertus, mūziku pūtēju orķestrim, vokālizes jauktajam korim, klavierdarbus, kādas solodziesmas un tautasdziesmu apdares.

Simfoniskā miniatūra “Varavīksne” noslēdz Ivanova simfonisko tēlojumu trioloģiju, kurā ietilpst arī “Latgales ainavas” un “Padebešu kalns”; tā pirmatskaņota 1939. gada 12. martā Latvijas konservatorijā – ievērojamā komponista un diriģenta Jāņa Mediņa vadībā muzicē Līgusoņu simfoniskais orķestris.

“Varavīksne” ir no Latgales nākušā jauna vīrieša (33 gadi) impresionistisks dzimtenes ainavu zīmējums un vienlaikus robežakmens pirms jauna daiļrades posma, ko iezīmēs briešošo globālo kataklizmu dziļi tverošā Ceturtā simfonija “Atlantīda”.

Jānim Ivanovam piemītusi t. s. krāsu dzirde. Ivanova daiļrades pētnieks Ludvigs Kārklīņš opusa “izsmalcinātajās gaismēnās” saklausa asociācijas ar “impresionistiskās stilistikas atsevišķiem aspektiem, kas izpaužas klusinātajās noskaņās, virmojošajos tembros, liriskajos dziedājumos.” No varavīksnes krāsām Ivanova noredzētajā skaņukrāsū gammā ir sarkanais mi, dzeltenais fa, zaļais sol un gaišzilais la.

Pēc pirmatskaņojuma komponists un augstas klases mūzikas kritiķis Jēkabs Graubiņš raksta: “Ivanova darbu tehniskā puse un orķestra pārvaldīšana tiešām kļūst arvien brīvāka un smalkāka. Viņa orķestri patīkami klausīties instrumentu līdzsvarotības un samēra dēļ. Bet liekas, ka Ivanovs darbu steigā par maz vēl meklējis pats sevi. Vēl vienmēr no viņa darbiem saņemam iespaidu, ka autors tikai sevī pārstrādā citu

domas, liek lietā citu atziņas, mēģina atrast kādu strāvu, kurai peldēt līdz. Savas birzis stādīt un kopt, savus takus cirst un savus ceļus iet – tas vēl Ivanovam it kā nav nācis prātā. Bet būtu laiks.”

Ja Graubiņš zinātu, kas Ivanovam prātā, varbūt viņš būtu maķenīt pielaidīgāks, jo Jānis Ivanovs tobrīd jau stāv uz jauna daiļrades posma sliekšņa – viņa galvā birst “Atlantīda”, pēc tam būs Otrās pasaules karš, pēc kara Ivanovs komponēs Piekto simfoniju, kas tiks iznīcināta antiformalisma kampaņā (1948), viņš formāli reabilitēs sevi ar Sesto simfoniju (“Latgales”), kas izklausās tā, it kā būtu rakstīta jaunekļa jūsmīgi latgaliskajos gados, un vēl 1954. gadā muzikologs Arvīds Darkevics žurnālā “Karogs” atgādinās mums, ka “Varavīksne” ir nistamā impresionisma auglis. Ies gadi, laikmeta putas noplaks, un “Varavīksne” mirdzēs, ideoloģiju neapņēna.

03

Alfrēds Kalniņš oficiāli atzīts par latviešu pirmās nacionālās operas autoru – viņa “Baņuta” gan hronoloģiski tapusi pēc Jāņa Mediņa “Uguns un nakts”, taču uzvesta pirms tās. Daudzi teiks, ka Kalniņa darbu sarakstā lielākā vērtība ir solodziesma, un tam piekrit Kalniņa daiļrades prominentākais pētnieks Arnolds Klotiņš, nosaucot to par Kalniņa daiļrades pamatžanru. Apmēram 250 solodziesmas dziļi un smalki ielūkojas cilvēka psiholoģijā, uzzīmē jūtas, noskaņas, gleznas, pārdzīvojumus, epizodes, garāmslīdošus mirkļus, vēstures ainas, un, latvieša psiholoģisko portretu stādot, Kalniņa solodziesmas, iespējams, varētu būt teicams iedvesmas avots un spogulis.

Līdztekus viņa darbu sarakstā ir vērā ņemami simfoniskie opusi, klaviermūzika, balets un kantātes, tautasdziesmu apdares, ievērojams un daudzveidīgs kormūzikas klāsts, kuram līdz pat mūsdienām nav atrasta īstā atskaņojuma atslēga.

Simfoniskā dzeja jeb simfoniskā poēma “Pie Staburaga” radusies pēc tam, kad 1902. gada vasarā Alfrēds Kalniņš devās braucienā pa Daugavu no Pļaviņām līdz Koknesei. Šī brauciena laikā viņš paspēj uzskicēt klavierdarbu “Pie Daugavas” un vēlāk savās piezīmēs “Skats manā darbistabā” raksta: “Brauciens bija diezgan straujš, bet visvairāk mani sajūsmināja spēcīgās klinšu kraujas pa ceļam, vecās priedes un lielās egles krastmalās. Mana simfoniskā dzeja “Pie Staburaga” radās vēlāk, Pērnavā, bet katrā ziņā minēto braucieni atceroties un tā iespaidā.”

Staburags bija šūnakmens klints Daugavas krastā. 1966. gadā, kad tapa Pļaviņu HES ūdenskrātuve, to appludināja. Pirms tam daudzas latviešu ģimenes devās atvadīties no šīs klints, kura nācījas kolektīvajā apziņā ir spēcīgs simbols kaut kam īstēni latviskam (lai kas tas būtu) un uz mūžu zudušam.

Gadu gaitā poēmas partitūra vairākkārt zudusi, galu galā saglabājusies daļēji, un šajā ieskaņojumā mūzikā rāda diriģenta, ilggadēja Operetes teātra muzikālā vadītāja, arī komponista Jāņa Kaijaka (1931–2021) veikto orķestrējumu.

04

Lielās mūzikas balvas 2018 ieguvējs Georgs Pelēcis ir viens no kolorītākajiem tēliem Latvijas mūzikā, viņa mūzikas valoda ir vienkārša un atbrūņojoša.

Latvijas Mūzikas informācijas centra mājaslapā komponists saka: “Mūziku raksta divu iemeslu dēļ: lai intelektuāli uzrunātu klausītāju, vai arī mūzikas pašas dēļ. Man tuvāks ir otrais. Visa mana radošā inspirācija

nāk no mūzikas, no eifonijas kā ideāla atspulga jeb iemiesošanās ciltszemes. Tiekšanās pēc šī ideāla ir manu darbu svarīgākā tēma.”

Georgs Pelēcis izstudēja kompozīciju Arama Hačaturjana klasē Maskavas konservatorijā. Viņa zinātnieka darbība saistīta ar kontrapunktu un fūgu. Muzikoloģijas laukā viņa darbs guvis starptautisku atzinību saistībā ar Nīderlandes polifoniskās skolas tradīcijas un Palestrīnas daiļrades polifonijas principu pētniecību.

Savā daiļradē Pelēcis turpretim tiecas būt iespējami vienkāršs un gaišs. Komponistam nepatīk, ja viņu nosauc par naivistu, tomēr daudzu viņa opusu (vislabākajā nozīmē) bērnišķais tiešums dod zināmu pamatu lietot šo apzīmējumu.

Georgs Pelēcis par sevi: “Mana mūzika ir Latvijas mūzikas sastāvdaļa, taču vienlaikus neraksturīga tai. Es aicinu savus klausītājus pārlicināties, ka mūzikas evolūcija ir ne tikai progress, bet arī gara zaudējumu ķēde. Man sāpīgi šie zaudējumi, un es nevaru ar tiem samierināties. Caurmēra klausītājam, tos kait arī man, klasiskās mūzikas kopums (no Monteverdi līdz Māleram) ir paradīze, kas aicina mūs uz visgreznākajām valstībām, ko vien komponista prāts spēj iztēloties. Jautāsi – kas izdzina komponistus no šī Ēdenes dārza? Piemēram, mani neviens nav ārā dzinis. Es tur dzīvojos un esmu laimīgs. Pats dārznieks un pa pusei sargs, pa pusei radītājs šim mūsu kopīgās mūzikas paradīzes skaistumam.”

Latvijas agras vasaras smaržas piesātinātais “Plaukstošais jasmīns” (sastopama arī nosaukuma versija “Plaukstošs jasmīns”, taču komponists dod priekšroku epiteta noteiktajai galotnei) ir daļa no Georga Pelēča “botāniskā dārza”, ko viņš sācis veidot tāpēc, ka dzīvo blakus Rīgas Botāniskajam dārzam, kur cauru gadu kaut kas plaukst un zied. Līdztekus jasmīnam Pelēcis notīcis arī kreimenes jeb maijpuķītes, pienešes un ceriņus. Kādā sarunā komponista atgādina par renesanses laika jēdzienu *flori musicali* jeb muzikālās puķes un pelēciski pasmaida.

“Plaukstošais jasmīns” bieži spēlēts Latvijā un citviet, to savā repertuārā iekļāvis un arī ieskaņojis Gidon Krēmers. Par šo darbu Georgs Pelēcis saņēmis AKKA/LAA Autortiesību bezgalības balvu 2015.

Solvijole Liepājas Simfoniskā orķestra koncertmeistara vietas izpildītājas Līgas Baltābolas rokās, pie vibrofona — orķestra sitaminstrumentu grupas mūziķe Marta Kauliņa.

05

Jānis Porietis, Jāņa Ivanova kompozīcijas klases absolvents, nodzīvoja daudzveidīgu dzīvi, un komponēšana bija tikai viena viņa spilgtās personības daļa. Kā daudzi padomju laika Latvijas komponisti Porietis strādāja par skaņu režisoru Latvijas radio un šajā ampuā bieži piedalījās tautasdziesmu vākšanas ekspedīcijās, gandrīz gadsimta ceturksni mācīja kompozīciju Emīla Dārziņa mūzikas vidusskolā, vadīja bērnu vokālo ansambli “Kolibri”, desmit gadu bija Cēsu mūzikas vidusskolas direktors, vadīja Valsts kultūrizglītības centru, dažus gadus bija Saeimas deputāts, rakstīja recenzijas, bija aizrautīgs fotogrāfs. Neatradis Latvijā darbu, mūža beidzamos septiņus gadus Porietis dzīvoja Vācijā un beidzot baudīja nesteidzīgu dzīvi, lidojot ar planieri, spēlējot volejbolu, mazliet komponējot un drusku aranžējot. Viņš teju grasījās atgriezties Latvijā, bet smaga un neizskaidrojama slimība aizveda Jāni Porieti citā saulē.

Jānis Porietis nebija daudzrakstītājs, un viņa stihija ir miniatūra. Veikuma sarakstā kormūzika, vokālā kameramūzika, mūzika dažādiem instrumentu kamersastāviem, opusi klavierēm un ērģelēm, kantāte, mūzika dažām teātra izrādēm, divi skaņdarbi pūtēju orķestrim un divi skaņdarbi simfoniskam orķestrim, no kuriem viens iekļauts šajā tvartā.

Kompozīcija “Rīts”, pēc komponista teiktā, zīmē Latvijas agras vasaras ainavu no mirkļa, kad sāk dziedāt pirmie putni, līdz brīdim, kad virs apvāršņa parādās saule. Pirmatskaņojums notika 1995. gada 23. augustā Alfrēda Kalniņa 116. dzimšanas dienas atceres koncertā Cēsu Sv. Jāņa baznīcā, un Vidzemes kamerorķestris muzicēja autora vadībā.

Šajā ieskaņojumā vijoles solo — Liepājas Simfoniskā orķestra koncertmeistara vietas izpildītāja Līga Baltābola.

06

Jānis Ķepītis rakstīja romantisma garā ieturētu mūziku un teicami spēlēja klavieres.

Dzimis Trikātā lauku fotogrāfa ģimenē, vecāki bijuši mūzikas mīlotāji, pirmās klavierespēles iemaņas iegūtas mājās. Mācījās Valmieras mūzikas skolā, pirmie mēģinājumi kompozīcijā. 1926. gadā pabeidz šo skolu kā pirmā izlaiduma pārstāvis. Tajā pašā gadā iestājas konservatorijā profesora Paula Šuberta klasē, gadu vēlāk sāk studijas Jāzepa Vītola kompozīcijas klasē, kuru beidz 1931. gadā. Apgūst arī diriģēšanu pie Jāņa Mediņa un Ignāca Vāghaltera.

Viņš piedzima Trikātā lauku fotogrāfa ģimenē un mūzikas mīlotāju vidē. Pēc pianista un komponista diploma iegūšanas Latvijas konservatorijā viņš papildināja prasmes Parīzē pie Ravela klavierdarbu interpretācijas paraugpianista Robēra Kazadesī un Visbādenē pie franču un itāļu tradīcijās augušā vācu pianista un tauriņu pētnieka savādnieka Valtera Gizekinga (blakusminot, abi tiek saukti par ievērojamiem sava laika mocartistiem).

Pēc atgriešanās dzimtenē Ķepītis bija Radiofona pianists (1934–1952) un pirmā latviešu profesionālā kameransambļa — Jāzepa Vītola klaviertrio — mūziķis. No 1957. gada trīs gadu desmitus vadīja JVLMA kameramūzikas katedru.

Jānis Ķepītis komponējis divas operas un divus baletus, sešas simfonijas, vairākus instrumentālos koncertus, simfoniskas miniatūras, vokālinstrumentālus opusus ar solistu un kora piedalīšanos, iespaidīgu daudzumu solodziesmu un kordziesmu, virkni instrumentālās kameramūzikas paraugu un klavierdarbu.

Padomju laikā Jānis Ķepītis Komponistu savienībā esot bijis peramais zēns — mūzikai pietrūcis nepieciešamā idejiskuma, viņa darbiem piemītot “bezsaturisks improvizatorisks stils” u. tml. Ķepītim tas kā pīlei ūdens, viņš omulīgi turpinājis sacerēt darbus, starp kuriem daudz pērļu, kas tā vien prasās pēc mūsdienīga lasījuma.

Jānim Ķepītim un viņa dzīvesbiedrei operasolistei Elvirai Volšteinei patika draugu sabiedrība gan pilsētas dzīvoklī, gan vasarnīcā Rīgas pievārtē. Ķepītis bija prasmīgs biškapis (uz galda vienmēr medus), krustvārdu miklu minētājs, viņam bija apjomīga gleznu kolekcija, no baltām jāņogām viņš darīja medus vīnu, viņam patika medīt, viņa dzīvē bija ne mazums pārdzīvojumu, bet laikabiedri saka — nekad neviena ļauna vārda neesot teicis, bijis ārkārtīgi labsirdīgs.

Jāņa Ķepīša darbos saklausām daudz viņa personības cilvēciskā gaišuma, un tas dzirdams arī “Liriskajā balādē”. To gan inkrustē dramatiskāki momenti, kur komponists izmantojis latviešu tautasdziesmu “Ej, saulīte, drīz pie Dieva”. Šajā dziesmā darba cilvēks sūrojas par to, ka darba devējs nostrādina no saules līdz saulei un nedod atelpas ne i svētvakarā, bargajiem kungiem tiek novēlēts ēst miltus, ko jūras vidū maļ melna čūska. Šo melodiju kā latviešu tautas vēsturiskās apspiestības simbolu (vāciešu laikā, zviedru laikā, cariskā Krievija, komunistu okupācija u. tml.) lietojuši daudzi komponisti, Ķepīša balādē tās motīvs pirmoreiz iezīmējas ap 03:30 un pavisam skaidri eksponējas 04:05 un 04:18.

“Liriskā balāde” komponēta ne vēlāk par 1984. gadu, tas ir viens no pašiem beidzamajiem meistara komponētajiem opusiem un, iespējams, pēdējais instrumentālais darbs.

07

Ādolfs Ābele ir rets dārgakmens. Viņš bija impozants — vienmēr eleganti gērbies, vienā vai otrā mutes kaktiņā kūpošs papiross “Pērle”, pelni starp klaviertastiņiem un uz krūtežas (Ābele nelietoja pelnutrauku), masīvs, mierīgs. Sevī vērst, bet visu apkārt pamanošs. Ar īpatnu gaitu – Ābele it kā slīdējis, nevis gājis. Nekad ne smieklī. Ironija pret studentiem. Ābele uzraudzījis topošo meistarū komponēšanas procesu, stingri prasot pēc loģikas. Vēlējies savienot klasiskās harmonijas likumus ar horizontālo līniju elpojošu dzīvīgumu. Absolūta tieksme pēc perfekcijas. Smagu raksturu. Varējis būt ass kā cirvis. Bijis dziļi aizskarts, ja viņa mūziku atļāvās interpretēt pavirši.

Spēcīga Ābeles vizītkarte bija viņa vadītais (1927–1944) Latvijas Universitātes koris “Dziesmuvara”, kam, kā runā, līdzīga nevarēja atrast ne Latvijā, ne citur pasaulē. Pasaulslavenais maestro Leo Blehs, kurš dažus gadus Rīgā diriģēja operizrādes, teicis: “Kā Ābele diriģē, es nekā nesaprotu, bet — kā šis koris dzied, es arī nevaru saprast: tas ir kaut kas apbrīnojams.” Ābeli zina kā kordziesmu autoru, bet kā simfoniskās mūzikas sacerētājs viņš mazāk atzīts.

Mūsu lieliskais (bet arī diemžēl aizmirstais) modernists Alberts Jērums atmiņās stāsta, ka Ādolfs Ābele bijis viens no sava laika zināšanai laikmetīgās mūzikas interesentiem Latvijā. To zināja arī kolēģi, bet, pēc noklusētas vienošanās, Latvijas konservatorijā, arī vēl 20. gadsimta vidū tuvojoties, valdīja Pēterburgas gadsimtu mijas klasiskais gars. Ābele bij studējis Taņejeva polifoniju, Hindemita teorijas grāmatas, Šēnberga dodekafoniskos darbus, Skrjabinu valodu, bet Rīgā nācās strādāt “Vītola sistēmā”. Pie augstāko kursu studentiem viņš netika, tos apkalpoja citi docētāji. Ābele lika pamatus un ielika tos veselīai komponistu paaudzei.

Otrā pasaules kara beigās komponists emigrē no Latvijas, līdz 1950. gadam uzturas Vācijā, pēc tam līdz mūža galam dzīvo Kalamazū (ASV), spēlē ērģeles, palaikam diriģē un paretam uzraksta kaut ko uz nošpapīra.

Ādolfa Ābeles darbu nelielajā sarakstā ir mazliet vairāk nekā desmit simfonisko darbu, kordziesmas, tautasdziesmu apdares korim, vairāki desmiti solodziesmu, kādi kameramūzikas paraugi, ērģelminiatūras. Interesanti, ka dziesmas Ābele pagērē atskaņot “bez jūtām”, aicinot interpretus izvairīties no pārmērīgas iejūtas pārspilējumiem.

Alberts Jērums saka: “[Ābeles pasaule] ir ābola dzidruma pilna, patsais gaismas un klusuma aplijusi.” To pilnā mērā var attiecināt arī uz “Meditāciju”, kas ir viens no savilņojošākajiem simfoniskajiem nogriežņiem latviešu mūzikā.

Ābeles simfoniskie darbi tapuši divos dzīves periodos, un “Meditācija” ir pirmā simfoniskā perioda (1919–1924) auglis. Līdz 1940. gadam bieži sastopam apzīmējumu ‘simfoniska meditācija vecā stilā’ “Vientulībā”. Leģenda pauž, ka sākotnēji autors devis nosaukumu “Meditācija”, bet Operas vadībai tas nav licies gana pievilcīgs, un autoru lūguši dot kādu saturisku ievirzi. Ābelem pie rokas bijis laikraksta izgriezums ar Jāņa Akuratera dzejoli “Vientulībā”, un tas tad nu kļuvis par kompozīcijas programmatisko kodolu. Ticams, ka, ja ne mārketinga prasība, Ābele mierīgi būtu palicis pie “Meditācijas” bez jēlkādiem skaidrojumiem.

Akuratera dzejolis skan šādi: “Vai roze plauka, | Vai mīla bij tā, | Vai gaisma jauka | Nakts baigumā? | | Kā dzīves guvums | Tik līksma tā, | Kā nāves tuvums | Tik dievīga. | | Sirds vientulība | Vissaldā bij tā, | Dziļsvētlaimība | Nakts baigumā.”

Čella epizodē solists ir Liepājas Simfoniskā orķestra čellu grupas koncertmeistara vietas izpildītājs Leons Veldre.

08

Agris Engelmanis, tāpat kā Ādolfs Ābele, ir nepietiekami novērtēts Latvijas mūzikas vēsturē un nepietiekami aktualizēts Latvijas mūzikas šodienā. Vēl viena līdzība ar Ābeli — Engelmani zina kā kordziesmu autoru, viņa dziesmas skanējušas arī vismaz trijos dziesmusvētkos, turpretim Engelmanis savdabīgā instrumentālā kameramūzikā un simfoniskie darbi retāk atskaņoti. Piemirstas kantātes, Rekvīems un oratorija, joprojām atskaņojumu gaida mistērija “Arhaiskās spēles”, un kurš gan vairs atceras, ka Engelmanis komponējis mūziku vairākām Liepājas teātra izrādēm.

Ādolfa Skultes kompozīcijas klases absolvents Agris Engelmanis sākotnēji mācījās koka instrumentāli: “Man ārkārtīgi mīli ir koki. Gan dzīvi, augoši, gan arī kā koksne pēc tam, kad koks savu mūžīgu nodzīvojis. Tā nu es aizgāju uz tiem koka instrumentiem. Tomēr vienlaicīgi gāju arī uz klavierstundām. .. Nujā, esmu interesējies par kibernetiku, par fiziku, astronomiju, astroloģiju. Tā esība mani kaut kā baigi interesē. Tagad ir tā: palasu vakarā kaut ko no garīgās literatūras vai filozofijas, un, kad sāks nākt miegs, palasu trīs lappuses no kāda krīmiņa. Un tad — klaukts, acis ciet.” (no sarunas ar Orestu Silabriedi žurnālā “Mūzikas Saule”)

Obligātā dienesta laikā bijis lidotājs, pabeidzis aviācijas skolu, gandrīz jau aicināts kļūt par kosmonautu, taču mīlestība likusi palikt Liepājā. Savulaik staigājis apkārt arī ar krāsu kasti, taču visi gleznojumi laika gaitā pazuduši. 80. gados sarakstītie dzejoļi gan saglabājušies. Pats atzīst, ka viņam diezgan daudz draugu mākslinieku un dzejnieku, un maz draugu mūziķu.

Agris Engelmanis strādāja par kompozīcijas un teorētisko priekšmetu skolotāju Liepājas mūzikas vidusskolā (1964–2001), bija skolas direktors (1989–1996). 70. gadu otrajā pusē bija Liepājas teātra mūzikas daļas vadītājs. Aktīvs Latvijas Komponistu savienībā, Liepājas Kultūras fondā un Latvijas Mūzikas biedrības Lejaskurzemes novada valdē, strādājis konkursu žūrijās un pašvaldības kultūras komisijās.

Komponists pats uzskatīja, ka viņa darbos palaikam atbalsojas karalaika bērnības šausmas un pārdzīvotāji. Kordziesmās vairāk jūtama Engelmanis panteiskā pasaules izjūta un saskaņa ar dabu, turpretim simfoniskajos darbos ir intensīvāka, skarbāka, laikmetīgāka izteiksme, dinamiskums, izteikta virzība. Engelmanis bija labi pazīstams ar aktuālajiem 20. gadsimta mūzikas strāvotājiem, bet vienlaikus viņa mūzikā mēdz ievēties pa tautiskai stīgai, un tas labi dzirdams arī 80. gadu vidus kompozīcijā “Zīmējums sēpijas tonī”.

Engelmanis bija vienpatis, viņam patika dzīvoties notālajā lauku namā, viņš nebija galvaspilsētas un augstākās sabiedrības cilvēks, un viņa mūzika patlaban dzīvo laimīgā izolācijā, kā dzīves beigu posmā pats tās radītājs. Tāpēc prieks par katru reizi, kad tā iznāk cilvēkos.

09

Lielās mūzikas balvas vairākkārtējs ieguvējs Ēriks Ešenvalds ir pasaulē pieprasīts kormūzikas un vokālinstrumentālās mūzikas autors, komponējis divas operas — “Augļu koks ir Jāzeps” (Lielā mūzikas balva 2007) un “Iemūrētie”, bijis monumentālu dabas parādībām veltītu multimedālu uzvedumu idejas autors, sacerējis arī simfoniskās miniatūras, nedaudz vokālo un instrumentālo kameramūziku.

“Noktirne”, ko 2007. gada 2. decembrī Lielajā ģildē pirmatskaņoja *Sinfonietta Rīga* Normunda Šnē vadībā, komponēta Renē Magrita gleznas “Gaismas valstība” iespaidā. Šajā pazīstamajā mākslasdarbā, kuram ir daudz versiju, pamatideja ir gaismas paradokss: pāri naktstumsā grīmušam nama un aizdegtai ielas laternai plešas gaišzilas debesis ar baltiem mākoņiem.

Ēriks Ešenvalds saka: “Biju Briselē, kur krustu šķērsu izstaigāju Karalisko Mākslas muzeju. Starp vairākām impresionisma, sirreālisma u. c. virzienu kompozīcijām mani spēcīgi uzrunāja Magrita glezna. Es varēju tajā lūkoties bez atelpas. Pirmajā mirklī it kā nekas sevišķs, taču attēla dziļums un gleznas neatminējamība bija spēcīgā saskaņā ar izjūtu, kas nepameta mani, kamēr strādāju pie opusa “Noktirne”. Jā, nakts ainavu var raksturot gan koki, gan māja, gan laterna un ezers, gan krēsla, gan sienāžu sīsināšana un čaboņa zālē, taču manai naktij ir Magrita gleznas gaišās debesis. Naksnīga apgarotība dabā, pieklusinātais klusums un brīvības dvasas plašums – mana “Noktirne”. Skaņdarbā izmantoju Sāras Tisdeilas dzejoli “Mijkrēslis”: “Dreamily over the roofs | The cold spring rain is falling, | Out in the lonely tree | A bird is calling, calling. | Slowly over the earth | The wings of night are falling; | My heart like the bird in the tree | Is calling, calling, calling.” (Sapņaini pār jumtiem aukstas pavasara lietus lāses rit. Aiz loga vientuļā kokā putns sauc un sauc, un sauc. Zemi lēnām pārklāj nakts spārni. Mana sirds kā putns kokā sauc un sauc, un sauc.)

Liepājas Simfoniskā orķestra mūziķi šajā opusā ne tikai spēlē, bet arī svilpo un čukst Tisdeilas dzejoļa rindas. Flautas solo epizodes spēlē Liepājas Simfoniskā orķestra mūziķes Egija Sproģe un Agnija Ābrama.

Klarnetists un diriģents **Guntis KUZMA** ir Latvijas Nacionālā simfoniskā orķestra diriģents kopš 2014. gada. Viņš ar panākumiem vadījis LNSO koncertus, vairākkārt uzstājies ar *Sinfonietta Rīga*, regulāri diriģē *Sinfonia concertante* un Liepājas SO, arī JVLMA orķestri un 2018. gada vasarā festivālā “Šalc” ar Latvijas Festivāla orķestri.

2018. gada janvārī “Latviešu simfoniskās mūzikas lielkoncertā” lielu atzinību guva Gunta Kuzmas un LNSO veiktais Ādolfas Skultes Piektās simfonijas lasījums, par kuru Guntis ieguva Lielo mūzikas balvu 2018.

JVLMA docents; līdz 2019. gadam Pūšaminstrumentu katedras vadītājs.

Bijis LNSO klarnēšu grupas koncertmeistars no 2008. gada līdz 2014. gadam. LNSO spēlē kopš 2002. gada. No *Sinfonietta Rīga* dibināšanas 2006. gadā līdz 2015. gadam – šī orķestra pirmā klarnete. Ar panākumiem piedalījies festivālos un konkursos. Labprāt spēlē dažādos kameramūzikas projektos, daudz uzmanības pievērš laikmetīgajai mūzikai. Nominēts Lielajai mūzikas balvai 2012 kategorijā “Par izcilu darbu ansambļi”.

Orests Silabriedis